

Kronološko prvi v kategoriji ideološko alpinistične literature na Slovenskem je predvojni almanah ideoloških člankov izpod peres znanih gornikov klasične dobe v prevodu in izboru **Janeza Gregorina**, ki je sam prispeval poglobljen uvod v tematiko. V knjigi V borbi z goro, ki je izšla v zbirki Planinske Matice (uredil **Pavel Debevec**) v letniku 1937/38, so bili izbrani članki samo angleških, nemških in avstrijskih alpinistov, ki pomenljivo obravnavajo in odražajo klasično dobo v Alpah. Škoda, da med tujimi gorniki ni bil uvrščen kakšen domač; z razlogom bi lahko bil uvrščen, recimo, vsaj dr. Klement Jug.

Zamujeno je dosti kasneje »popravlil« **Bine Mlač**, ki je iz izbora številne literature v letih 1992 in 1994 v založbi Didakte iz Radovljice pripravil dva dela knjige Pionirji alpinizma, v katerih pa je upošteval tudi izvrstni slovenski alpinisti **Miro Marko Debelakovo** in **Pavlo Jesihovo**.

Doživljanje psihičnega v alpinistiki, kot so uredniki poimenovali temo posebnega zbornika Alpinističnih razgledov pod naslovom Naša alpinistična misel leta 1988, so prispevki številnih, vendar domačih avtorjev na tem področju.

Osnovna značilnost omenjenih almanahov je ta, da so uredniki pazili ne samo na to, kateri alpinisti so v izboru, temveč tudi, da vsebina članka ne bo le tehničnega značaja. Na to velja opozoriti posebej zato, ker so sicer v uredništvo Planinskega vestnika stalno deževale pripombe, da revija objavlja preveč alpinistične vsebine, ki je za večino nezanimiva in pisateljsko enolična, ker je preveč tehnično opisna. Zato je ob omenjenih almanahih pomembno, da se je z njimi in prek njih s prispevki sodelavcev odprl tudi v naši gorniški literaturi personalizem, kjer moč osebnosti in razmišljanja duha prevladuje nad tehničnimi opisi.

Kljub poudarjanju etičnosti alpinizma Slovenci doslej razen sprejetja častnega kodeksa slovenskih planincev nismo imeli nobenega dela, ki bi bilo naravnano na etično vsebino. Poskus na to temo je opravil dr. Tone Stroj in v delu Etika in odgovornost v gorah (Didakta, Radovljica, 1995).

Bralec bi pričakoval, da je za področje ideološko alpinistične literature knjig za celo polico, pa je bilo takšnih razpravljalcev malo. Še vedno ostaja v celotni slovenski gorniški literaturi na prvem in odličnem mestu delo dr. Henrika Tume »Pomen in razvoj alpinizma« (izdal TK Skala leta 1930). Takšna razmišljanja so bila bolj kot kdajkoli načrtna v obdobju TK Skala, o čemer priča tudi delo **dr. Mirka Kajzelja** Naš alpinizem (izdal TK Skala, Ljubljana 1932) z uvodnim člankom **Albina Torellija** Vrednota alpinizma. Sicer so se pa z ideološkimi vprašanji gornišva in alpinizma v Planinskem vestniku ukvarjali še dr. Klement Jug, **dr. Cene Malovrh**, **prof. Tine Orel**, **Marko Dular**, **Peter Markič**, **Tone Škarja**, **dr. Tone Stroj** in dr.

Drugačna od ideološke je alpinistična in posebej odpravarska literatura. Ne le da je od ideološke neprimernejša bolj bogata in številna, tudi znotraj nje so razlike, pa ne samo po številu del. Čeprav Slovenci slovimo kot alpinističen narod, iz kasnejšega naštevavanja alpinističnih del izključno iz domačih sten sledi, da jih je razmeroma malo v primerjavi z domačo izvirno himalajsko literaturo. Tudi sicer med odpravarsko literaturo pri nas prevladuje himalajska daleč pred tisto iz drugih tujih gorstev. So pač že več kot tri desetletja slovenski alpinisti usmerjeni predvsem v Himalajo, domače stene tudi v zimskih razmerah služijo le kot telovadnica, odprava na kakšen drug neazijski kontinent pa za prijetno spremembo.

(Nadaljevanje prihodnjic)

NEKATERI VIDIKI HUMANIZACIJE PRI DELU Z MLADIMI V PLANINSKI ORGANIZACIJI

USMERJEVALCI MLADIH GORNIKOV

FRANJO KRPAČ

Vzgoja v prostem času in vzgoja za prosti čas, delovanje v naravi, usklajeno s spoznanji ekologije, upoštevanje osebnosti svojih članov, to so temeljni dejavniki pri načrtovanju in izvajanju dejavnosti mladih v planinski organizaciji. Pri tem ima odločujočo vlogo znanje vseh, ki so na različnih ravneh vključeni v vodenje dejavnosti. Poleg strokovno gornškega znanja bo potrebno v večji meri spoznavati znanja o človeku in delu z njim. Le tako bo mogoče govoriti o humanejšem delovanju. Zagotovo lahko trdimo, da so prva vodenja mladih v gore, ki so jih že pred desetletji izvajali nekateri učitelji (**P. Kunaver**, **T. Orel**), ko so svoje dijake in učence vodili v gore, humana dejanja.

Planinska zveza Slovenije je spoznala, kako pomembno je, da se z gorniško dejavnostjo ukvarja čim več mladih. Za to področje je v svojem organizacijskem sistemu ustanovila posebno komisijo — Mladinsko komisijo (MK), ki se že več kot tri desetletja ukvarja s

problemi vodenje mladine v gore. Razmišljanja so predvsem v okvirih njenega delovanja.

PROJEKTI V VZGOJNEM SISTEMU MLADIH V PLANINSKI ORGANIZACIJI

MK je izoblikovala svoj vzgojni sistem za vsa starostna obdobja. Pričenja s predšolskimi otroki, kjer deluje predvsem v navezavi z vrtci, temelji na projektu »Ciciban planinec« in v zadnjem času nadgrajuje v Cicibanovih planinskih uricah.

Osnovnošolcem je namenjen projekt »Mladi planinec«, do pred kratkim »Pionir planinec«. Projekt, ki je motivacijsko usmerjen, je bil uspešen, saj je izdatno povečal članstvo mladih v planinski organizaciji in obogatil njihovo dejavnost. Bil je zgled kasneje uvedenemu projektu Ciciban planinec in tudi organizacijska izkušnja zanj.

V Vojvodini so ga posnemali in ga prilagodili svojim pogojem. Veliko zanimanja je požel tudi v inozemskih planinskih organizacijah.

Oba projekta sta usklajena s športno značko. Veljajo pa zanju podobne ugotovitve kot pri Športni znački, da s starostjo upade število sodelujočih.

Naslednja stopnja v vzgojnem sistemu je planinska šola — izdelan je program teoretičnih in praktičnih dejavnosti, ki je namenjen izobraževanju vsega članstva planinske organizacije, še zlasti mladih. Je kot »osnovna šola«, na kateri temeljijo vsi nadaljnji izobraževalni programi vseh področij delovanja v planinski organizaciji. Prav zato, ker je to podlaga vseh nadaljnjih izobraževanj v okviru planinske organizacije in ker daje osnovno znanje za zahajanje v gore, je tako število izvedenih planinskih šol kot število njihovih absolventov veliko preskromno. Seveda to vpliva na naslednje stopnje vzgoje v planinski organizaciji, ki naj bi gradile svoje programe na planinski šoli.

VODNIŠKI KADER

Na planinski šoli temeljijo tudi vsi programi za kadre, ki vodijo dejavnosti mladih v planinski organizaciji: izlete, tečaje, planinske šole, taborjenja... Prva stopnja so mladinski planinski vodniki in mentorji planinske vzgoje.

Ti lahko nadaljujejo planinsko izobraževanje za delo v zimskih razmerah, kasneje pa se lahko usposobijo za inštruktorja planinske vzgoje.

Že od vsega začetka so imeli programi za vodniško usposabljanje predvsem gorniške vsebine in veščine,

prevladala je tehnika. Postopoma in po malem so se pod vplivom pedagogov in psihologov, vključenih v delo planinske organizacije, povečevale tudi antropološke vsebine in pedagoške ideje. Ti so medse povabili strokovnjake (psihologe, pedagoge in socialne psihologe), ki so vplivali na premike v antropološkem delu programov.

Temu so se pridružili tudi vplivi sodelovanja v mednarodnih odnosih s sorodnimi organizacijami in upoštevanje njihovih izkušenj pri usposabljanju vodniškega kadra in dejavnostih mladih gornikov.

Tako se gorniško strokovnim temam v programih pridružujejo v večji meri teme o človeku kot bio-psiho-socialnem bitju. Postopoma se večata obseg in poglobljenost znanj tega področja.

Žal pa je še vedno prevelik razkorak med programi in njihovo realizacijo v praksi. Spoznanja še niso uveljavljena vrednota in se prepočasi uveljavljajo v dejavnostih.

Premalo je ustrezno izobraženih kadrov. Tako je podobno izvajanje programov oteženo in se prepočasi uveljavlja v praksi.

Čas, namenjen temam o bio-psiho-socialnih vidikih dela z mladimi, se je v programih v primerjavi s programi izpred dvajsetih let formalno povečal za uro in obogatil z vsebinami, ki jih je v sedmih urah, ki so temu področju namenjene, nemogoče korektno izpeljati, še zlasti ne s sodobnejšimi oblikami in metodami dela, ki

Triglavski narodni park v Ljubljani

Od 23. marca do 15. aprila je bila v Kulturno informacijskem centru Križanke v Ljubljani na ogled razstava o Triglavskem narodnem parku, ki jo je ob 71-letnici TNP postavil Zavod za varstvo TNP z Bleda kot svoj prispevek evropskemu letu varstva narave. Na številnih panojih je Zavod za varstvo TNP z bogatim fotografskim in drugim gradivom predstavil svoje dejavnosti, ki poleg varstva in nadzora parka obsegajo še izobraževalno, vzgojno in raziskovalno dejavnost, pa tudi vodenje po parku in informiranje. Publicistična dejavnost izstopa po nekaterih prav zanimivih izdajah, med katere sodita publikaciji o svizcu in o dolini Tolminke in Zadlaščice. V pripravi je nova izdaja vodnika po Triglavskem narodnem parku, nov informativni prospekt o parku pa je že izšel.

Ker Triglavski narodni park niso samo njegove lepote, ampak tudi vedno bolj zapleteni problemi, je bil precejšen del razstave posvečen problematiki varovanja našega edinega narodnega parka. Spreminjanje naravne krajine (npr. ravnanje grbinastih travnikov), nasilni posegi v naravo (npr. razrita cesta v Tamarju kot brezobzirni davek lanskemu rekordur v smuških poletih), problematika gradnje malih hidrocentral in druge težave na območju TNP niso bile prikazane zato, da bi se obiskovalci zgražali nad uničevanjem narave, ampak z namenom njihovega reševanja — ki je vse prej kot eno-

Hiša iz Triglavskega narodnega parka

stavno. Zato je toliko bolj pomemben stik Zavoda za varovanje TNP z vsemi, ki so tako ali drugače povezani s Triglavskim narodnim parkom, in obveščanje javnosti o dogodkih na območju parka. V ta namen bo začel letos izhajati časopis TNP, ki je le ena izmed informativnih dejavnosti Zavoda. Lansko leto so pri Krnskem jezeru postavili informativni tabli, letos pa bodo opremili parkovno učno pot v dolini Vrat in Soško pot ob zgornjem toku Soče. Z dostopom, razgledno ploščadjo in informativnimi tablam bodo uredili za ogled Zelence, ki

zahtevajo od tečajnikov aktivnejše sodelovanje in praviloma več časa za izvedbo.

Velik problem je tudi pri oblikovanju programa antropoloških vsebin. Izbor in obseg vsebin tega področja glede na čas, ki je oziroma naj bi bil na voljo za to področje, je težko rešljiva in zahtevna naloga.

Delo z mladimi v planinski organizaciji poteka amatersko. Seveda se to odraža na programih in njihovem izvajanju.

Kot stoji šola na učiteljih, tako je tudi dejavnost mladih v planinski organizaciji odvisna od vodniškega kadra. Ker so amaterji, od njih ni mogoče veliko pričakovati in tudi ne zahtevati. Njihova izobrazba je pretežno srednješolska in različnih strokovnih področij. Tudi njihova motivacija za laično pedagoško delo je različna.

Zagotovo je v programih njihovega usposabljanja še premalo vsebin s področja vodenja pedagoškega procesa in dela z ljudmi. Znanja tega področja v novi kategorizaciji vodniškega kadra v planinski organizaciji nimajo skoraj nobene vloge in pomena, zelo pa se je zaostрил kriterij za tehnično in gorniško usposobljenost tako pri izpitih za sprejem na izobraževanje kot zaključnih izpitih izobraževanja vseh stopenj. Tehnična in gorniška usposobljenost je sicer neobhodna in pomembna, še zlasti za varno zahajanje v gore, nikakor pa ne edina pri vodenju pedagoškega procesa, kar vodenje mladih v gore zagotovo je in kar je premalo poudarjeno.

tako, upajmo, ne bodo več izpostavljeni lomastenju obiskovalcev podolgem in počez.

Največji dogodek na območju Triglavskega narodnega parka pa bo gotovo odprtje informacijskega in kulturnega središča TNP Na Logu v Trenti. Središče je začelo nastajati leta 1989, ko so v ta namen začeli obnavljati staro italijansko kasarno, vendar je zaradi pomanjkanja sredstev prišlo do dveletnega zastoja. Lansko leto so se dela s finančno pomočjo države prevesila v zaključno fazo, objekt pa je dobil dokončno podobo po vzoru avtohtone trentarske arhitekture.

V središču TNP se bodo obiskovalci že letošnje poletje seznanili z nekaterimi izstopajočimi pojavi na območju TNP in z njegovimi naravnimi in etnološkimi značilnostmi. V dinamično oblikovanih prostorih bo med drugim na ogled več zbir, diavizija, originalna trentarska hiša in planinski stan, prikazano bo rudarstvo v Trenti in veliko drugih zanimivosti. Ker v poletnem času pričakujejo po več sto obiskovalcev dnevno, bodo urejena tudi parkirišča in sanitarije. V zgradbi bo poleg središča še osem apartmajev s skupno 35 ležišči, objekt pa se bo vzdrževal predvsem z oddajanjem apartmajev.

Središče je pomembno tudi za prebivalce Trente, saj se bodo z njim odprla štiri nova delovna mesta, v sezoni pa še več začasnih delovnih mest. Poleg tega v enem krilu zgradbe že deluje ambulanta, v drugem je sedež krajevne skupnosti, ki se mu bodo pridružile še turistična pisarna in pisarna vodniške službe za organizacijo vodenja po parku.

d. c.

Amaterska organizacija v svojih vzgojnih programih težko sama pokrije antropološka področja. Zato bi bila dobrodošla pomoč strokovnih institucij z njihovimi strokovnjaki (pedagogi, psihologi, sociologi, socialni psihologi) pri kreiranju programov in tudi v sodelovanju v procesih izobraževanja vodniškega kadra.

Vplivi sodobnih pogledov v vzgoji in izobraževanju, v pedagogiki prostega časa pri nas ter vpliv sorodnih organizacij iz tujine se v majhnih korakih odražajo na sedanjih programih in delu mladih v planinski organizaciji. Pri vsebinah skušajo bolj upoštevati interese mladih, tudi posameznikov, uveljavljajo se sodobnejše oblike in metode dela.

Vse več je planinskih društev, ki uspešno izvajajo planinske tabore.

Za uspeh štejem tudi tečaje gorništa tako v poletnih kot zimskih razmerah, ki se jih udeležujejo srednješolci in predvsem študentje, ki jih je bilo dosedaj teže animirati. Očitno so nove metode reklamiranja programov uspešnejše, vsebine in načini dela pa prilagojeni njihovim interesom in pestrejši.

Boljša tehnična usposobljenost in opremljenost vodnikov, pa tudi tečajnikov omogočata zahtevnejša podjetja in s tem večji avanturizem v navidezno nevarnejših aktivnostih.

NAVEZAVA GORNIŠKE DEJAVNOSTI NA VZGOJNI SISTEM

Organizacijski vidiki in zavedanje o premajhni moči na vzgojnem področju ter iskanje pomoči zunaj planinske organizacije so vzroki, da so v planinski organizaciji že pred četrto stoletja ocenili, da se je pri delu z mladimi, še zlasti z najmlajšimi, pomembno nasloniti na šole, vrte in šolski sistem.

Ožje gorniško strokovno znanje znotraj organizacije naj bi ob pomoči od zunaj obogatili z znanji o delu z ljudmi. Razvilo se je plodno sodelovanje med planinsko organizacijo in institucijami šolskega sistema. Slednje so v nekaj dokumentih pozitivno ocenile programe planinske vzgoje Mladinske komisije pri Planinski zvezi in izdale nekaj dokumentov. Še zlasti je bilo v takratnih družbenih razmerah dobrodošlo priporočilo sekretariata za prosveto in kulturo (1969), ki šolam priporoča pospeševanje planinskih skupin v šolah in vključevanje gorništa v delovne programe vzgoje in izobraževanja, podpira delo mentorjev planinskih skupin v šolah, jih izenačuje z drugimi mentorji in priporoča, da se njihovo izpopolnjevanje šteje kot strokovno izpopolnjevanje.

V takratnih razmerah je imelo priporočilo velik vpliv in so ga kasneje še večkrat obnovili.

Seveda pa so spremembe družbenih razmer vplivale na različen učinek priporočila.

Ob naslonitvi planinske dejavnosti na šolo je ta lahko postala preveč »šolska«, stanje šolskega sistema se je preveč preslikalo v planinsko dejavnost. To pa večkrat ni šlo skupaj, kajti interesna dejavnost mladih ni združljiva s frontalnim pristopom, ki ne upošteva različnosti interesov, sposobnosti in znanj posameznika, njegovih želja, ko je v ospredju družbeni interes pred interesi posameznika in število članstva in udeležencev ak-

tivnosti pomembnejše od kvalitete programov in njihove izvedbe. Mentorji, vodniki, ki so to dojeli, so imeli in imajo praviloma še danes uspešnejše skupine.

Strith navaja, da se v sodobni planinski kulturi odraža tradicionalna planinska kultura, ki ohranja tradicionalna znanja za samopomoč in solidarnost, gradi na medsebojnem zaupanju, spontani odgovornosti, dopušča in ceni posebnost posameznikov, ni brezimnosti. V njej se prepletajo šport, stiki z naravo, začasna osvoboditev od vsakdanjosti, velika stopnja enakosti med ljudmi, odsotnost različnih oblik institucionalne kontrole, samoiniciativa in samodisciplina.

Žal pa sodobna gorniška kultura ne nastaja samo s pridobitvijo planinske izkaznice ali zgolj s fizičnim zahajanjem v gore. K uspešni socializaciji zlasti mladih v planinski organizaciji lahko prispevajo le psihološko in pedagoško bolj usposobljeni vodniki.

Čeprav je del lastnosti, sposobnosti in nagnjenj za uspešno delo z ljudmi prirojenih, so še zmeraj velike možnosti v znanju in izkušnjah.

Fasching in Graf (1991) v pobudah za delovanje vodnikov v gorah opisujeta model, ki v vodniku vidi čuvaja ravnotežja med štirimi faktorji: osebnostjo — »jaz«, skupino — »mi«, nalogami in temami ter vplivi okolja. Model temelji na humanistični psihologiji in skupinski pedagogiki, ki človeka obravnava kot bio-psiho-socialno enoto ter spoštuje posameznika in njegov razvoj (**Cohn**, 1983, 1989 Fashing). Izvajanje dejavnosti ob upoštevanju navedenega modela pa zahteva od vodnikov bistveno več znanja, kar je med drugim povezano tudi z več razpoložljivega časa, kot ga je za to področje namenjeno v sedanjih programih usposabljanja mladinskih planinskih vodnikov.

Na veliko šolah si je planinska organizacija pridobila pedagoge — mentorje planinske vzgoje, ki so poleg samostojnega vodenja mladih tudi tvorno sodelovali z mladinskimi vodniki. Tako so bili na področju dela z otroki hkrati mentorji tudi njim. Gorniška stroka skuša svoj deficit na pedagoškem področju zapolniti s profesionalnimi pedagogi, ki pa so praviloma manj tehnično usposobljeni in se tako drug drugega med seboj dopolnjujejo.

Ta rešitev je tudi spodbudila planinsko organizacijo, da med vodniške kadre skuša pritegniti čim več študentov, ki se usposabljaajo za delo z ljudmi (bodoči pedagogi, vzgojitelji, psihologi ipd.). Vabi jih, da se udeležijo seminarjev za mentorje ali vodniških tečajev.

Do sedaj je družba dejavnost mladih v planinski organizaciji moralno in tudi materialno podpirala.

Veliko pomoč in velik prispevek k humanizaciji dejavnosti mladih v planinski organizaciji pa bi dala družba, če bi animirala strokovne institucije za pomoč pri razvijanju tistega dela programa, ki zadeva poznavanje človeka in delo z njim. Verjetno je amatersko delo že preseglo svoje zmožnosti za kvalitetnejše delo, ne bi pa smeli zavreči velikega potenciala, ki ga tvorijo številni vodniki v gorniški organizaciji. To podpirajo tudi

nekateri izkušnje s prostovoljnim delom na področju socialnih dejavnosti, ki bi jih lahko upoštevali pri prostovoljnem vodniškem delu.

Neorganizirane, še zlasti pa organizirane dejavnosti mladih v planinski organizaciji se odvijajo predvsem iz varnostnih razlogov praviloma v skupinah. Tako so različne planinske skupine eno izmed socialnih okolij takoj za družino, šolo, vrstniki..., kjer poteka socializacija mladih, vključenih v to dejavnost. Skupine se razlikujejo glede na starost članov. Predšolski imajo drugačne potrebe, oblike vodenja, organizacijo, kot študentje, ki so že sami organizirani, imajo drugačne potrebe, sami vodijo delovanje, ko jih že veliko deluje v neformalnih skupinah, ki so pretežno primarne skupine.

Tudi dejavnost mladih v planinski organizaciji je preslikava družbenih razmer in odnosov v naši družbi in še posebej njenih podsistemov telesne kulture in vzgojne-ga sistema, katerih sestavni del je.

LITERATURA

- Caillois, R.:** Igre i ljudi, Nolit, Beograd, 1965.
Golnar, T.: Gorniška vzgoja, PZS, KVIZ, Ljubljana, 1992.
Kristan, S.: Planinska vzgoja, FŠ, Ljubljana, 1988.
Petrovič, K.: Telesna kultura, njena družbena vloga in vloga strokovnjakov, Telesna kultura, XXXII (1984), 4: 3—5.
Petrovič, K.: Sociologija telesne kulture, VŠTK, Ljubljana, 1981.
Pinter, S.: Tečaj gornišstva, Mladinska komisija, PZS, Ljubljana, 1992.
Strith, B.: Psihološko usposabljanje, Planinski vodnik, PZS, KVIZ, Ljubljana, 1983.
 Več avtorjev: Planinska šola, PZS, KVIZ, Ljubljana, 1983.
 Več avtorjev: Planinski vodnik, PZS, KVIZ, Ljubljana, 1983.
Vrhovec, T.: Izvajanje letnih tečajev za mladinske vodnike, priročnik za inštruktorje planinske vzgoje, Mladinska komisija, PZS, Ljubljana, 1989.
 Več avtorjev: Teze za tečaj za mladinske vodnike, Mladinska komisija, PZS, Ljubljana, 1987.
 Zbornik: Prosti čas mladih, Zveza prijateljev mladine Slovenije, Ljubljana, 1992.
 Zbornik: Nasilje in šport, FTK, Ljubljana, 1990.
 Zbornik: Prostovoljno delo na področju socialnih dejavnosti, VŠSD, Ljubljana, 1984.

Obvestilo naročnikom

Številni naročniki in stalni bralci Planinskega vestnika sprašujejo, kdaj bodo dobili položnice, s katerimi bodo plačali naročnino za Planinski vestnik. Vsem tem uprava Planinskega vestnika sporoča, da bodo položnice za prvo polletje leta 1995 prejeli z majsko številko Planinskega vestnika (ali meseca maja), položnice za drugo polletje letošnjega leta pa oktobra. Uprava PV naročnike naproša, da naročnino poravnajo kmalu po prejemu položnic.